

KAHEKÜMNE TEINE PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2022

Ef 6:10–18¹ (Js 33:20–22 või Jr 3:14–15; Jh 4:46–53)

- 10 Viimaks veel: saage vägevaks Issandas ja Tema tugevuse jõus!
- 11 Pange ülle Jumala sõjavarustus, et te suudaksite seista kuradi salanõude vastu!
- 12 Meil ei tule ju võidelda inimestega, vaid meelevaldade ja võimudega, selle pimeduse maailma valitsejatega, kurjade taevaaluste vaimudega.
- 13 Seepärast võtke kätte kõik Jumala sõjavarustus, et te suudaksite vastu panna kurjal päeval ja jääda püsima, kui te olete kõik teinud.
- 14 Seiske nüüd ja teie niuded olgu vöötatud tõega ja teil olgu seljas õiguse soomusrüü
- 15 ja teie jalgades olgu valmidus minna kuulutama rõõmusõnumit rahust!
- 16 Kõigepealt aga võtke kätte usukilp, millega te võite kustutada kõik kurja põlevad nooled!
- 17 Võtke ka päästekiiver ja vaimumõök, see on Jumala sõna!
- 18 Ja palve ja anumisega palvetage igal ajal Vaimus ning selleks valvake kogu püsivusega ja eestpalvetega kõigi pühade eest.

Sissejuhatus

Efesos oli alates 27. aastast eKr Rooma Aasia provintsi (s.t Väike-Aasia) pealinn, kus resideerus provintsi asevalitseja (prokonsul). Lisaks tähtsusele kaubateede ristumiskohana oli Efesos tuntud seitsme maailmaime hulka arvatud Artemise templi ja sellega seotud kultuse poolest.

Apostel Paulus jõudis Efesosse esmakordselt oma teise misjonireisi lõpul, peatudes seal üsna lühidalt (Ap 18:19j). Teisel korral saabus Paulus Efesosse aasta 56 paiku ning jäi sinna rohkem kui kaheks aastaks: esmalt kuulutas ta, nagu tal kombeks, sünagoogis, kokku kolm kuud (Ef 19:6), hiljem aga, vastuolude tõttu juutidega, kaks aastat [paganaille] Türrannose koolis (Ap 19:9j).

Pauluse viibimine Efesoses lõppes suure kokkupõrkega, mille põhjustas Artemise templi hõbekujusid valmistavate hõbeseppeade kartus kaotada ma sissetulek, kui Paulus peaks jätkama oma tõenäoliselt edukat kuulutustööd Efesoses. Mõned Pauluse kaastöölised võeti puhkenud mäsu käigus kinni, linnavõimul õnnestus rahvas siiski maha rahustada ning Paulus liikus Efesosest edasi Makedooniasse.

¹ EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskavas esimese epistlivariandina ette nähtud Rm 1:16–17 kohta vt Ilmumisaja kolmanda pühapäeva tekstikäsitlust.

Kiri efeslastele on kirjutatud vangistuses viibides (Ef 3:1; 4:1; 6:20), tõenäoliselt Roomas, võib-olla samaaegselt Kolossa kirjaga 60. aastate alguses. Kirja toimetas kohale Pauluse abiline Tühnikos, kelle ülesandeks oli valgustada efeslasi apostli käekäigu kohta ning neid julgustada (Ef 6:21j).

Kuigi läkitatud konkreetsele kogudusele, on Efesose kirja sõnum universaalne² ning selle keskpunktis seisab jumaliku päästekavatsuse teostumine Kristuses ja Tema kirikus (vt nt Ef 1:3–14). Kirja võib jagada kaheks peaosaks: esimesed kolm peatükki käsitlevad eeskätt õpetuslikke, viimased kolm veidi praktilisemaid küsimusi (kuigi tihedalt põimituna õpetuslikega).

Kirja keskseks sõnumiks on kinnitus, et Jumal on kiriku juba enne maailma rajamist Kristuses välja valinud (Ef 1:4) ning oma rahvaks ja lapseõiguse osaliseks ette määranud (Ef 1:5). Apostel kujutab kirikut kui Kristuse ihu (Ef 1:23; 4:16), Jumala eluhoonet ja templit (Ef 2:20jj) ning Kristuse mõrsjat (Ef 5:23–32).

Need, kes usuvad Kristusesse ja on temas ristimise läbi uueks saanud, on päästetud pimeduse, surma ja patu meelevallast ning liidetud Kristuse ihusse (Ef 2:1–10), kusjuures seeläbi on ületatud ka varasem lõhe juutide ja paganate vahel (Ef 2:11–22). Iseennast mõistab Paulus Jumala tööriistana, Tema armu majapidajana, kelle ülesandeks on kuulutada sõnumit, et «paganadki on töötuse kaaspärijad ja sama ihu liikmed ja kaasosalised Kristuses Jeesuses evangeeliumi kaudu» (Ef 3:6).

Möödapääsamatult olulisena rõhutab apostel kiriku ühtsuse hoidmist (Ef 4:1–16), millega kaasneb kohustus pöörduda ära varasemast elust pimeduses ning elada uut elu Kristuses (Ef 4:17–5:20). Eeskätt avaldub ja teostub kristlaste uus elu igapäevastes ühiselu-, s.t eeskätt abielu- ja peresuhetes, mis peavad peegeldama Kristuse ja Tema kiriku ühtekuuluvust (Ef 5:21–6:9). Tegemist on vaimuliku võitlusega, milleks kristlased peavad adekvaatselt relvastuma (Ef 6:10–20).

Keelelisi märkuseid

Saage vägevaks – ἐνδυναμοῦσθε – sõna ἐνδυναμόω koosneb seesütlevast eessõnast ἐν ja verbist δυναμόω – «tugevaks tegema», «kinnitama». Originaalis on tegemist oleviku passiiviga³, mida võiks tõlkida ka: «olge kinnitatud» või lihtsalt: «olge tugevad». Sõna δυναμόω tuleneb sõnast δύναμις tähendab «vägi», «võim», «võime».⁴

² Kuna paljudes käsikirjades puudub kirja esimeses salmis Efesose nimi, on suur osa uurijaid arvamisel, et tegemist oli kõigile Väike-Aasia kogudustele mõeldud ringkirjaga, millele hiljem lisati Efesose kui provintsi pealinna nimi.

³ Kristlase tugevus või vägevus ei tulene mitte temast enesest, vaid rajaneb tema juurdumisel Issandas Kristuses.

⁴ Muuhulgas tulenevad siit näiteks sõnad «dünamiit» ja «dünamo».

Issandas – ἐν κυρίῳ – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Tugevuse – τῆς ἰσχύος – sõna ἰσχύς tähendab «võimekus», «jõud», «vägi», «tugevus».

Jõus – ἐν τῷ κράτει – sõna κράτος tähendab «vägi», «võim», «valitsus».⁵

Pange ülle – ἐνδύσασθε – sõna ἐνδύω – «rüütama», «riietama» – ei väljenda mitte niivõrd rõivastega katmist, kuivõrd pigem rõivastesse mähkimist, omades nõnda veidi passiivsemat tähendusvarjundit kui vastavad sõnad eesti keeles.

Sõjavarustus – τὴν πανοπλίαν – sõna πανοπλία koosneb sõnadest πᾶς – «kõik», «iga», «kogu», «terve» – ja ὄπλον – «relv», «tööriist» – ja tähistab täisvarustust.⁶

Suudaksite – δύνασθαι – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».⁷

Seista – στήναι – võiks tõlkida ka: «seista kindlalt» või «püsida kindlad».

Kuradi – τοῦ διαβόλου – sõna διάβολος – «kurat» – koosneb eessõnast διά – «läbi» – ja verbist βάλλω – «viskama», «heitma», «pillutama».⁸

Salanõude – τὰς μεθοδείας – sõna μεθοδεία – «kavalus», «pettus», «salanõu», «kõvertee» – koosneb kaasaütlevast eessõnast μετά ja verbist ὀδεύω – «teed käima», «rändama».⁹

Võidelda – ἡ πάλῃ – sõna πάλῃ tuleneb tõenäoliselt verbist βάλλω – «heitma», «viskama» – ja tähistab eeskätt maadlust ning lähivõitlust lahingus.

Inimestega – πρὸς αἷμα καὶ σάρκα – «vere ja lihaga».

Meelevaldade – πρὸς τὰς ἀρχάς – sõna ἀρχή tähendab «algus», «esimene», «ülem».¹⁰

⁵ Sõnast κράτος tulenevad «kraatia»-lõpulised võõrsõnad nagu nt «demokraatia» (δημοκρατία).

⁶ 1739. aasta Piiblis «keik...sõa-riistad»; 1968. aasta piiblitõlkes: «kogu...sõjavarustusega».

⁷ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

⁸ Seega on kurat segaduse (ja kahtluste) külvaja, lõhestaja, üksteise vastu ässitaja.

⁹ 1739. aasta Piiblis: «kawwalatte noude»; 1968. aasta piiblitõlkes: «kavalate rünnakute»; 1989. aasta Uues Testamendis: «riugaste». Sama algupära on sõna μέθοδος – «meetod».

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «suurte würsti-rikide»; 1968. aasta piiblitõlkes ja 1989. aasta Uues Testamendis: «valitsuste vastu».

Võimudega – πρὸς τὰς ἐξουσίας – sõna ἐξουσία tähistab eeskätt õiguslikku (ja õiguspärast) meelevalda, voli, võimu, autoriteeti.¹¹

Selle pimeduse maailma valitsejatega – πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτους τούτου – sõna κοσμοκράτωρ – «maailmavalitseja»¹² – koosneb sõnadest κόσμος – «maailm» – ja κρατέω – «valitsema», «võimu omama», «võimul olema». Sõna κόσμος tähistab korrastatud ilmaruumi, maailma, ülekantult ka inimkonda, samuti maailma («selle ilma») asjadekorraldust. Uues Testamendis sellel sõnal sageli negatiivne, vaenulik tähendusvarjund («jumalatu maailm»).

Kurjade taevaaluste vaimudega – πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις – õigem oleks tõlkida: «taevaste (s.t ülemaiste) kurjusevaimudega».¹³

Kõik...sõjavarustus – τὴν πανοπλίαν – vt ülalolevat märkust sõna «sõjavarustus» kohta.

Et te suudaksite – ἵνα δυνηθῆτε – võiks tõlkida ka: «et saaksite suuteliseks/võimeliseks».

Kui te olete kõik teinud – ἅπαντα κατεργασάμενοι – sõna κατεργάζομαι koosneb alaleütlevast eessõnast κατά ja verbist ἐργάζομαι – «töötama», «tegema», «[millegi heaks/saavutamiseks] tegutsema/vaeva nägema».¹⁴

Niuded – τὴν ὀσφῦν – sõna ὀσφῦς – «niuded» – tähistab kas vöökohta, puusi või keha alaosa (ka sealt lähtuva soojätkamisvõime tähenduses – vrd nt Ap 2:30; Hb 7:5.10).

Tõega – ἐν ἀληθείᾳ – sõna ἀλήθεια – «tõde» – koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λαμβάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».¹⁵

Soomusrüü – τὸν θώρακα – θώραξ on kas rinnakaitse või nii rinda kui selga kattev kaitserüü.

¹¹ 1739. aasta Piiblis: «waldade wasto»; 1989. aasta Uues Testamendis: «meelevaldade vastu». Sõna ἐξουσία eristamiseks sõnast δύναμις – «vägi» – võib kasutada näidet politseinikust, kellel ei ole «väge/jõudu» peatada liiklust, küll aga on «meelevald/autoriteet» seda teha.

¹² 1989. aasta Uues Testamendis: «selle pilkase pimeduse maailmavalitsejate vastu». Antiikmaailmas tähistati sõnaga κοσμοκράτωρ taevakehasid ja nendega seostatavaid jumalusi, hiljem kasutati seda ka Rooma keisri aunimetusena. Tänapäeval tarvitatakse inglise keeleruumis sõna *cosmocrat* vahel üllirikaste globalistide tähistamiseks.

¹³ 1739. aasta Piiblis: «waimolikkude kurjuste wasto taewaste asjade sees»; 1968. aasta piiblitõlkes: «taevaaluste kurjuse vaimudega»; 1989. aasta Uues Testamendis: «kurjade taevaliste vaimude vastu».

¹⁴ 1739. aasta Piiblis: «kui teie keik sate ärrateinud»; 1968. aasta piiblitõlkes ja 1989. aasta Uues Testamendis: «kui te kõik olete sooritanud».

¹⁵ See tähendab, et tõde on kreeka keeles ja meeles miski, mis on ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav.

Teie jalgades olgu – ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας – sõnasõnalt: «jalad olgu seotud».¹⁶

Valmidus minna kuulutama rõõmusõnumit rahust – ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς ειρήνης – sõnasõnalt: «rahuevangeeliumi valmidusega/valmiduses». Sõna εὐαγγέλιον – «evangeelium», «hea sõnum», «rõõmusõnum» – tähistas algselt tasu hea sõnumi eest¹⁷, hiljem näiteks sõnumit sõjas saavutatud võidust. Sõna ειρήνη tähistab nii rahu vastandina sõjale, kui ka üldist heaolu, üksmeelt, harmooniat.

Usukilp – τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως – sõna πίστις – «usk», «usaldus», «veendumus», ka «usaldusväärsus» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma». Sõna θυρεός tuleneb sõnast θύρα – «uks» (algselt koopasuud kattev suur kivi) – ja tähistab suurt neljakandilist, inimest täies pikkuses varjata suutvat kilpi.¹⁸

Põlevad – τὰ πεπυρωμένα – sõna πυρόω tähendab «põlema», «leegitsema».¹⁹

Päästekiiver – τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου – omadussõna σωτήριος – «päästev» – tuleneb verbist σῴζω – «päästma», «tervendama», «vabastama».

Vaimumõõk – τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale חַיִּיךָ nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Sõna – sõna ῥῆμα tuleneb verbist ῥέω – «kõnelema», «väljendama», aga ka «voolama» ja «välja valama» – ja tähistab eeskätt väljendatud, räägitud sõna.

Ja palve ja anumisega palvetage – διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι – sõnasõnalt: «kõige palve ja anumise läbi palvetage».²⁰ Sõna προσευχή – «palve» – tuleneb verbist προσεύχομαι – «palvetama» –, mis koosneb eessõnast πρὸς – «[kellegi/millegi] poole» – ja verbist εὐχομαι – «paluma», «soovima» – ning mille kaastähenduseks on kellelegi palves suunatud olemine või palves kellegi poole hüüdmine. Sõna δέησις tuleneb verbist δέομαι – «[millestki] puudust tundma», «[midagi] soovima/ihaldama», «anuma», «paluma» – ja tähendab «puudus», «vajadus», «soov», «anumine», «[millegi] taotlemine».

¹⁶ 1989. aasta Uues Testamendis: «teie jalga olgu seotud».

¹⁷ Või «tasu rõõmuka teate eest», nagu August Annisti «Odüsseia» tõlkes (14,152).

¹⁸ Erinevalt väiksemat ümmargust kilpi tähistavast sünnast ἄσπίς.

¹⁹ 1968. aasta piiblitõlkes: «tulised».

²⁰ 1739. aasta Piiblis: «Ja palluge iggal aial keige palve ja pallumisega»; 1968. aasta piiblitõlkes: «iga palve ja anumise kaudu, palvetage».

Igal ajal – ἐν παντὶ καιρῶ – võiks tõlkida ka: «igal võimalusel». Sõna καιρός tähistab enamasti kindlaksmääratud aega või ajavahemikku, samuti õiget, sobivat aega ja (näiteks ootamise järel) kätte jõudnud aega.

Valvake – ἀγρυπνοῦντες – sõna ἀγρυπνέω tuleneb eitavast eesliitest α ja sõnast ὑπνος – «uni» –, tähistades nõnda ärkvel/ärgas olemist.

Kogu püsivusega – ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει – sõna προσκαρτέρησις – «püsivus», «vastupidavus» – koosneb lähedust, millegi poole liikumist, millegi ees olemist tähistavast eessõnast πρὸς ja verbist καρτερέω – «kindel/vankumatu» olema» –, mis omakorda tuleneb sõnast κράτος (vt ülalolevat märkust sõna «jõud» kohta).

Eestpalvetega – δεήσει – vt ülalolevat märkust sõna «anumine» kohta.

Sisuline analüüs

Efesose kirja kuuenda peatüki teine pool (Ef 6:10–24) kujutab endast kui mitte epiloogi, siis vähemalt kokkuvõtvat manitsust²¹, milles apostel sõnastab möödapääsmatult olulised tingimused eluks kristlasena ja usus kindlaks jäämiseks. Lühidalt kokkuvõetuna tähendab see püsimist Issandas Kristuses, mis rajaneb pöördumisel pimedusest valguse poole (vrd Ef 5:8) ning vee ja sõna läbi puhastatud ja puhitsetud olemisel ehk ristimisel (vrd Ef 5:26). Kummalgi puhul ei ole aktiivseks tegutsejaks mitte inimene, vaid Jumal, «kes on rikas halastuselt» ja «on meid koos Kristusega teinud elavaks oma suure armastuse pärast, millega Ta meid on armastanud» (Ef 2:4), kes on meid loonud «elama tõe õiguses ja vagaduses» (Ef 4:24) ning on meid kinnitanud «oma pitseriga lunastuspäevani» (Ef 4:30).

See on Issand, kelle «tugevuse jõus» kristlane vägevaks saab (Ef 6:10); see on talle Jumala enda poolt antav täisvarustus, mille varal ta suudab «seista kuradi salanõude vastu» (Ef 6:11) ning kurjal päeval kindlaks ja püsima jääda (Ef 6:13); see on Jumal, kes päästab omad ja neid oma oma sõnaga kui mõõgaga kaitseb (Ef 6:17); ning viimaks on see Jumal ise, kelle Vaimus kristlased saavad suuteliseks alati ärkvel olles püsivalt nii enda kui teiste eest palvetama (Ef 6:18).

Jumala poolt omadele antav sõjavarustus hõlmab kõike vajalikku eeskätt kaitseks: apostel nimetab soomusrüüd, kilpi, kiivrit ja mõõka. On tõsi, et viimast saab kasutada ka ründerelvana, kuid tõenäoliselt on Paulus selles osas pigem tagasihoidlik – eriti arvestades seda, millist ja millise otstarbega tarvitatavat kilpi ta mainib (vt vastavat keelelist märkust). Pauluse silme ees on eeskätt taoline võitleja, kes on sattunud

²¹ «Viimaks veel...» (Ef 6:10)

vaenlase ägeda rünnaku alla ning kelle puhul on kõige olulisem, et ta jääks püsima – olles seejuures huvitatud ka rahust²², kuigi kindlasti mitte igasugustel tingimustel²³.

Paulus rõhutab, et kristlase tõeline võitlus ei käi «vere ja lihaga» (Ef 6:12; vt vastavat keelelist märkust). Enamasti tõlgendatakse seda nii, nagu viimases eestikeelses tõlkes: et apostel peab silmas [teisi] inimesi, näiteks paganaid, eksiõpetajaid, võib-olla ka kristlasi taga kiusavaid ilmalikke või religioosseid võime. Samas võib tegemist olla ka meeldetuletusega, et kristlane ei pea mitte üleliigselt keskenduma omaenda «vere ja lihaga» (s.t oma pattude ja pahedega) võitlemisele ja nii-öelda kõlblalisele täiustumisele, vaid pidama meeles, et omaenda rikutud loomuse kõrval on tal palju vägevamaid vaenlasi, kellele ta ei suuda mingil juhul seista vastu omast jõust, nii et tegemist oleks täiesti lootusetu võitlusega, kui tema eest ei seisaks Issand ise oma väe ja meelevallaga.

Pauluse maalitud pilt on enam kui sünge: Kristuse omade vastaseks tolles kõike otsustavas lahingus on meelevallad ja võimud, selle pimeduse maailma valitsejad, ülemaised kurjusevaimud (vt vastavaid keelelisi märkuseid) – kui loeme evangeeliume, näeme, mida need vaenlased inimestega teha võivad ja kui vähe inimesed omalt poolt nende vastu suudavad.²⁴ Ilma kogu võimaliku Issandalt saadava varustusega meil nende vastu võimalust ei ole – selle varal pole meil aga midagi karta, kuna just selleks ongi Kristus tulnud, meid ennast meie eest andes päästnud ja vabastanud ning võitjana taas üles kõrgesse läinud, meidki endaga kaasa võtta töötades (vrd Ef 4:8j).

Päevad on kurjad, seepärast tuleb aega õigesti kasutada (Ef 5:16) – küllap just seda peab Paulus silmas, kui ta kõneleb püsima jäämisest, «kui te olete kõik teinud» (vrd Ef 6:16). Siin ei ole juttu mingitest inimlikest saavutustest, mille varal kristlased võiksid nii mõõduvõtus kurja jõududega kui Issanda kohtu ees püsima jääda, vaid enese täielikus usaldamises Jumala kätte, kes võtab Kristuses kokku «kõik, mis on taevas ja mis on maa peal» (Ef 1:10), ning teeb oma väes kõik «meie heaks, kes me usume Tema tugevuse jõu mõjul» (Ef 1:19).

²² «Teie jalgades olgu valmidus minna kuulutama rõõmusõnumit rahust.» (Ef 6:15)

²³ «Ärge andke ka maad kuradile!» (Ef 4:27); «Ärge hakake pimeduse viljatute tegude kaasosaliseks, vaid pigem paljastage neid.» (Ef 5:11)

²⁴ «Õpetaja, ma tõin Sinu juurde oma poja, kellel on keeletu vaim, ja kus tahes see teda tabab, paiskab see ta maha ja siis mu poeg ajab vahtu suust ja kiristab hambaid ja kangestub. Ja ma ütlesin su jüngritele, et nad ajaksid selle välja, ent nad ei suutnud.» (Mk 9:17j); «Ja kohe, kui Jeesus oli paadist välja astunud, tuli Talle vastu hauakambritest tulnud rüveda vaimuga inimene, kelle eluase oli hauakambrites ja keda keegi polnud iial saanud isegi ahelatega kinni pidada, sest meest oli küll korduvalt pandud jalarauud ja ahelaisse, aga iga kord oli ta rebinud katki kõik ahelad oma küljest ja purustanud jalarauad, ning keegi ei suutnud teda taltsutada. Ööd ja päevad läbi viibis ta haudades ja mägedel, karjus ja tagus end kividega.» (Mk 5:2–5)

Varustuseks, mille Jumal omadele annab, on tõde, õigus, rahuevangeelium, usk, pääste, Sõna ja Vaim.

Tundub, et vähemalt osaliselt on Paulus saanud inspiratsiooni prohvet Jesaja raamatust:

Js 11:5 «Õigus on kui vöö tema niudeil ja ustavus kui rihm ta puusadel.»

Js 52:7 «Kui armsad on mägede peal sõnumitooja sammud. Ta kuulutab rahu, toob häid sõnumeid, kuulutab päästet ja ütleb Siionile: «Sinu Jumal on kuningas!»»

Js 57:19 «Rahu, rahu kaugel ja lähedal olijale, ütleb Issand, ja ma parandan teda.»

Js 59:17 «Ta pani enesele selga õiguse otsekui soomusrüü, ja päästekiivri pähe; ta riietus kättemaksuriietesse ja kattis ennast püha vihaga otsekui ülekuuega.»

Tõde on kui vöö, mis hoiab rõivad koos ja üleval – ilma selleta pudeneks kõik laiali, inimene oleks sinna-tänna pillutada, takerduks ja komistaks kergesti. Tõde on midagi kindlat, tõde ei ole «suhteline» – kristlase jaoks on tõde üksnes Jeesuses Kristuses (vrd Ef 4:20–25). Need, kes elavad tões, kannavad valguse vilja (Ef 5:9) ning on saanud Püha Vaimu ja pääste-evangeeliumi osaliseks (Ef 1:13).

Õigust võrdleb Paulus (sarnaselt Jesajaga) soomusrüüga, mille ülesandeks on varjata inimest, eeskätt tema südant ja teisi siseorganeid, võimalike haavade (ja viimselt fataalsete kahjustuste) eest. Õigus on lahutamatult seotud tõe (vrd Ef 4:24; 5:9) ning kahtlemata on tegemist Jumala anniga, mis annab lunastatuile ja õigeksmõistetuteile julguse astuda vastu nii kurja rünnakuile kui süüdistustele.²⁵

Ristiinimese jalad peavad olema «seotud» – ilmselt peetakse siin silmas sandaalipaelte sidumist – valmidusega rahuevangeeliumiks (või nagu viimases eestikeelses tõlkes, valmidusega «minna kuulutama rõõmusõnumit rahust» – Ef 6:15). Küllap Paulus peab siin silmas alatist valmisolekut anda tunnistust Jeesuse Kristuse pääste-evangeeliumist, mille teenriks ta oli ka ise «Jumala armu kingituse kohaselt» saanud (Ef 3:7) ning mida ta julgelt kuulutas (Ef 6:19). Kristuse evangeeliumist tunnistuse andmine peab olema enesestmõistetav igale kristlasele.

Seejuures ei tohi unustada olulisimat kaitsevahendit – usku: «Kõigepealt aga võtke kätte usukilp, millega te võite kustutada kõik kurja põlevad nooled!» (Ef 6:16) Kahtlemata on usk seotud tõe tundmisega ja Jumala saladustest arusaamisega (vrd Ef 3:3j.9; 6:19), ent eeskätt on usk Kristusesse see, mis tagab meile «julguse ja usaldava ligipääsu Jumalale» (vrd Ef 3:12). Paulus võrdleb usku suure riskülikukujulise kilbiga,

²⁵ Vrd 1Jh 3:20: «Olgu mis tahes, milles meie süda meid süüdistab, Jumal on siiski meie südamest suurem ja Tema teab kõik.» ning Ilm 12:10: «Nüüd on käes pääste ja vägi ning meie Jumala kuningriik ning Tema Kristuse meelevald, sest välja on heidetud meie vendade süüdistaja, kes süüdistab neid Jumala ees päeval ja ööl.»

mille taha sai varjuda, et ennast vaenlase noolte eest kaitsta. Kuna taolised kilbid valmistati puidust, üritati neid tihtipeale süüdata põlevate noolte abil – kui kilp noolest tuld võttis, pidi võitleja selle endast eemale heitma ja jäi kaitseta. Vastuabinõuna leotati kilpe enne lahingut vees – on tõenäoline, et Paulus teadis seda, kui ta julgustas oma lugejaid kinnitusega, et usukilpi kasutades suudavad nad kustutada kurja leegitsevad nooled.²⁶

Viimaks nimetab apostel päästekiivrit ja vaimumõõka ehk Jumala sõna. Kuna kiiver kaitseb pead, võib Paulus pidada siin silmas teadlikku päästekindlust²⁷, mis annab kristlasele vankumatu lootuse Jumala armule ja abile, nagu näiteks kirja algusosas, kus apostel meenutab Efesose kristlastele, kuidas ta nende eest palvetab: «...et meie Issanda Jeesuse Kristuse Jumal, kirkuse Isa, teile annaks tarkuse ja ilmutuse Vaimu Tema äratundmisel, valgustades teie südame silmi, et te teaksite, milline lootus on Tema kutsumises, milline on Tema pärandi kirkuse rikkus pühade sees ja milline on Tema väe võrratu suurus meie heaks, kes me usume Tema tugevuse jõu mõjul.» (Ef 1:17–19)

Sarnase mõtte leiame ka päris kirja alguses seisvas ülistushümnis Kristusele ja Temas teostunud päästele: «Temas on meil lunastus Tema vere läbi, üleastumiste andekssaamine Tema armu rikkust mööda, millega Ta meid on ülikalikuks teinud kõiges tarkuses ja arukuses, Tema on teatanud meile oma tahtmise saladuse oma hea nõu kohaselt, mille Ta Kristuses oli kavandanud» (Ef 1:7–9) Niisiis võib «päästekiiver» olla mõeldud eeskätt selleks, et kristlased ei kaotaks lootust Jumal armule ja ei laseks kurjadel vaimudel endale sisendada kahtlusi ega meeleheidet.

Võrdpilt Jumala sõnast kui mõõgast on kõige paremini tuntud Heebrea kirjast: «Jumala sõna on elav ja tõhus ja vahedam kui ükski kaheterane mõök ning tungib läbi, kuni ta eraldab hinge ja vaimu, liigesed ja üdi, ning on südame meelsuse ja kaalutluste hindaja. Ja ükski loodu ei ole tema ees nähtamatu, vaid kõik on alasti ja paljastatud tema silma ees – Tema ees, kellele meil tuleb aru anda.» (Hb 4:12j) Kas tegemist on – olgu Heebrea või Efesose kirjas – kaitse- või ründerelvaga, on raske üheselt ütelda. On aga päris kindel, et selle võrdpildi tähendus on mõlemas kirjas ühesugune: Jumala sõna puudutab ja muudab inimest, võib talle isegi haiget teha, teda haavata – kahtlemata aga mitte selleks, et teda hävitada, vaid et teda (kirurgi noa kombel) aidata ja päästa. Kuna kontekstiks on ristiinimese võitlus kurjade vaimudega, siis on selle võrdpildi oluliseks sõnumiks seegi, et kurjale vastu astudes ei saa meid aidata ükski inimlik tarkus, vaid ainult Jumala sõna – mitte ükski sõjakavalus, millega üritaksime kuradi riukaid üle trumbata, vaid ainult tõde.

²⁶ Võib-olla vihjab Paulus siin ristimisele – võib aga ka olla, et taoline seos on ülepakutud.

²⁷ Vrd 1Ts 5:8: «Aga meie, kes me oleme päeva lapsed, olgem kained, rõivastatud usu ja armastuse kaitserüüga ning päästelootuse kiivriga.»

Muuhulgas järeldub kõigest eelöeldust möödapäasmatu vajadus olla alati püsivalt palves, kasutades selleks iga vähimatki võimalust ning tuues Jumala ette palveid ja anumisi mitte ainult iseenda, vaid kõigi pühade eest (Ef 6:18). Paulus lisab eraldi juurde: «...ja minugi eest, et mulle antaks arukust, kui ma avan suu, julgelt teada anda evangeeliumi saladust, mille käskjalana ma olengi ahelais, et ma selles julgust saades hakkaksin rääkima nii, nagu ma pean.» (Ef 6:19j) Nii näitab apostel siin sedagi, mis peaks olema meie palve keskne sisu: et evangeelium saaks jätkuvalt ja õigesti kuulutatud.

Kristlase esmane kohustus on teha Jumala armu väes kõik vajalik ja võimalik selleks, et usus püsima jäädes pärida hingeõndsus ning aidata sedasama saavutada neil, kes on tema kõrval. See ei ole meist enestest, «vaid see on and Jumalalt»; see ei ole tegudest, vaid me oleme «armu läbi päästetud usu kaudu»; see ei ole meie töö, vaid me oleme Jumala teos, «Kristuses Jeesuses loodud heade tegude tegemiseks, nii nagu Jumal on juba enne meile seadnud, et me teeksime seda» (Ef 2:8–10). Ja siiski on see midagi, millest osa saamine ja milles püsimine sõltub ka meist – või täpsemalt öeldes: sellest, kas me oleme valmis loobuma toetumast iseendale ning panema kogu oma lootuse üksnes Jumalale, Tema väele ja Tema päästvale armule.

Jutluseks

Kahekümne teise Nelipühale järgneva pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Usuvõitlus». Teemat selgitatakse nõnda: «Kristlase elu juurde kuulub usuvõitlus – sisemine võitlus Jumala usaldamise eest. Jeesuse õpetuses ja Tema lunastustöös on meile ilmutatud kõik õndsuseks vajalik. Selle läbi kinnitab Jumal oma ustavust ja armastust inimese vastu. Enam suuremat tunnustähte kui Jeesus Kristus meile ei anta. Jumalat usaldades ja Kristuse eeskujuga järgi elades saavad²⁸ kristlased maa soolaks ja valguseks – tõsiselt võetavaks tunnustäheks otsijatele ja kahtlejatele.»

Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks kas lõiguke prohvet Jesaja raamatus (Js 33:20–22) seisvast Jumala töotusest Jeruusalemmale, et Ta annab andeks tema süü ning päästab ja taastab oma rahva, või sarnane kinnitus prohvet Jeremija raamatus (Jr 3:14–15), kus Issand kutsus oma taganenud lapsi pöörduma ning lubab neile kinkida karjased oma südame järgi.

Esimese lugemisaasta Evangeeliumiks (Jh 4:46–53) on Kapernauma ametimehe poja tervendamine, mille juures Jeesus paneb suure rõhu Tema poolt aidatavate inimeste usule.

²⁸ Siin on hädavajalik parandada: kristlased mitte ei saa maailma soolaks ja valguseks, vaid kristlane saab olla ainult see, kes on maa sool ja maailma valgus.

Erinevalt Vana Testamendi lugemis[t]est ei kõnele Epistel patust ega pöördumisest, vaid juba pöördunute ja päästetute püsijäämisest. Samuti ei ole Epistlis erinevalt Evangeeliumist juttu usupuudusest või -nõtrusest, pigem on apostel Paulus oma lugejate usus üsna kindel. Kõiki pühakirjalugemisi ühendavaks sõnumiks on selge sedastus, et inimeste (ja rahvaste) pääsemine (ja püsimine) ei ole mitte neist endist ega nende endi käes, vaid tegemist on eranditult Jumala armuga, mille hoolde tuleb ennast tingimusetult usaldada. Kuigi apostel Paulus näib esmapilgul maalivat kristlasest pildi kui enda eest ise seista suutvast võitlusvõimelisest sõjamehest, on täiesti selge, et tegelikult on kogu meie varustus Jumala sõjavarustus ning see, kes meid kaitseb ja meie eest seisab, on Issand ise oma väe ja Vaimuga.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Efesose kirja keskmises osas on sõnum Jeesuses Kristuses teostunud lunastusest, mille osaliseks me oleme Jumala armu läbi saanud, milles oleme päästetud kurja meelevallast, saanud pimeduse lastest valguse lasteks ning pärinud igavese elu lootuse taevases kirkuses. Me oleme pestud, puhastatud ja pühitsetud, me oleme koos Kristusega surnuist üles äratatud ja taevasesse olukorda asetatud, me oleme Jumala poolt uuesti loodud eluks tões, õiguses ja heades tegudes.
2. Selles kõiges peame endale selgelt ja kainelt aru andma, et me ei ole veel jõudnud lõppeesmärgile. Me elame veel maailmas, kus neil, kes on ilma Kristuseta, ei ole mingit lootust, ning kus need, kes on Kristuses, peavad lakkamatult pistma rinda neid ründavate kurjuse jõududega. Kusjuures kõige suuremateks vaenlasteks ei ole mitte need, keda võime silmaga näha ja kes meie «ihu tapavad» (vrd Mt 10:28), vaid nähtamatud jõud ja meelevallad, pimeduse valitsejad ja ülemaised kurjuse vaimud, kellel on vaid üks eesmärk: kiskuda meid endaga igavesse hukatusse. Me ei sõdi mitte «vere ja lihaga», ei iseenda ega teiste lihast ja verest olendite omaga, vaid meist märksa tugevamate vaenlastega, kelle rünnaku all meil pole lootustki omast jõust vastu pidada. Aga meil pole vaja ka karta ega meelt heita, sest meie poolel on Kristus, kes on juba võitnud: «Tema on läinud üles kõrgesse, viies vangiviidud vangidena kaasa, ning on andnud inimestele ande.» (Ef 4:8)²⁹
3. Jumal varustab meid kõige vajalikuga selles võitluses vastu pidamiseks: Ta on kinkinud meile tõe, õiguse, rahuevangeeliumi, usu, pääste, Sõna ja Vaimu. Ta ei ole jätnud andmata midagi, mida võiksite vajada – meie asi on ainult nii meie ees seisvat võitlust kui Jumala poolt meile antavat varustust tõsiselt võtta ja õigesti hinnata (püüdmata ise midagi «paremat» leiutada) ning kõiki neid vahendeid alandlikult, usalduslikult ja ustavalt tarvitada, pidades silmas kõige tähtsat: meie endi ja meie ligimeste hingeõndsust.

²⁹ Siinõeldu võtab suurepäraselt kokku Martin Lutheri «Üks kindel linn ja varjupaik».